

Platonic chronology, 1982, och anses inte höra hemma i ett mer populärvetenskapligt arbete.

Ragnar Ohlsson

Notiser

Bengt Molander hävdar i sin lärobok *Vetenskapsfilosofi* (Norstedts 1983, Thales 1988, s 94) att empirismen är självmotsägande. Detta är en ytterst intressant tes med tanke på att empirismen är så allmänt accepterad. Molanders resonemang ser ut så här: "Grundfelet i empirismen är emellertid följande. Jag (eller Hume) kan meningsfullt reflektera över kunskapen och varseblivningarna jag (Hume) har endast om jag (Hume) förutsätter, t.o.m. *vet*, att världen existerar oberoende av vad jag (eller Hume) tänker eller varseblir. Jag (och Hume) *vet* dessutom att vi varseblir. Detta är kunskap genom reflexion, något som empiristerna inte kan godta. Därför kan man säga att empiristen, den konsekvente, inte *vet* vad han själv gör. Empirismen är därför självmotsägande."

Den empiristiska doktrin som Molander här diskuterar och anser sig vederlägga definierar han på följande sätt: "*Empirismen* hävdar att kunskap om den empiriska verkligheten kan man få endast genom iakttagelser, inte genom rent tänkande. En något annorlunda, men lika allmän, formulering är att kunskaper om den empiriska verkligheten måste vara *grundade* på iakttagelser. "Den empiriska verkligheten" betyder världen som vi lever i, naturen och människorna; matematiska "föremål" som tal hör knappast dit, ej heller "det utomvärldsliga" (s 91). Som anhängare av empirismen nämner han Galilei, Berkeley och Hume.

Molanders tycks alltså hävda följande teser. (1) Man kan få kunskap om naturen och människorna utan att göra några iakttagelser. (2) Den som hävdar att man kan få kunskap om naturen och människorna endast genom att göra iakttagelser gör sig skyldig till en självmotsägelse. Hur skall man ställa sig till dessa teser? Vad säger läsarna?

En fråga i sammanhanget är hur man skall uppfatta *introspektion*. Ett av Molanders exempel på icke-empirisk kunskap tycks ha med detta att göra. När Molander anser sig veta att han varseblir, så är kanske denna åsikt åtminstone delvis baserad på introspektion. Är då introspektion en form av "iakttagelse" i Molanders mening, eller är det snarare "rent tänkande"? Och är det verkligen sant att empirister förnekar att man kan få kunskap om "naturen och människorna"—nämligen, i detta fall, om sig själv—genom introspektion? En del empirister tycks påstå motsatsen.

Nu anser sig ju Molander också veta att världen existerar oberoende av vad han tänker eller varseblir. Själv hävdar han att han vet detta "genom reflexion". Men låter det inte minst lika rimligt att säga att denna kunskap—om det nu verkligen är fråga om kunskap—baseras på iakttagelser? Skulle Molander verkligen tro att det existerar en värld oberoende av vad han tänker eller varseblir om han inte iakttog saker och ting omkring sig?

Och vari består egentligen den *själv motsägelse* som Molander tillskriver empiristerna? Om han menar att empiristerna vet något som de enligt sin egen teori inte kan veta, så visar väl detta—om nu Molander skulle ha rätt—bara att teorin är falsk, inte att den är själv motsägande.

Rättsfonden har utgivit *Konformism och diktstyrning* (1990), en volym med inlägg från ett seminarium om opinionsbildning.

God filosofisk litteratur bjuder på pregnanta och tänkvärda formuleringar. Flera exempel på detta finns i Lord Quintons biografi om Francis Bacon (Oxford University Press 1980), från vilken kan vi för dagen kan citera följande: "Duns Scotus stood to Aquinas rather as Kierkegaard to Hegel, that is to say as one concerned to re-complicate what another had oversimplified".

I augusti 1989 publicerade Torbjörn Tännsjö ett par artiklar i DN där han föreslog att gravida kvinnor själva skall få besluta om de vill genomgå fosterdiagnostik, att de skall få del av all information som då framkommer och att de på basis av denna själva skall få besluta om de vill genomgå (tidig) abort.

För dessa åsikter—som är väl värda att diskutera—har Tännsjö utsatts för exempellösa angrepp i svensk press, inte minst i Aftonbladet. Bland annat har också Kds-ledaren Alf Svensson krävt att Tännsjö skall avsättas från sin docentur vid Stockholms universitet. "Våra studenter skall inte behöva ha en etiklärare, som saknar elementär demokratisk människosyn ... Han bör inte heller få ha en docentur i praktisk filosofi", förklarade Alf Svensson i en intervju i tidningen Dagen den 5/8 1989.

Emellertid tycks Svensson senare (DN-debatt 9/1 1991) ha ändrat åsikt—utan att ge några skäl för detta eller ens låtsas om det. Nu skriver han: "För mig handlar det inte om att avskeda personer, men jag anser mig ha rätt att fordra att man vid Sveriges universitet inte undervisar på ett sätt som kan karaktäriseras som 'rashygien'".

Det finns åtminstone två inslag i Alf Svenssons inlägg som bör uppmärksammas. Dels är det betänkligt att en person som anser sig företräda etiken i svensk politik inte vill stå för vad han har sagt. Och dels är det otäckt att se hur Svensson på detta försåtliga sätt uttalar

sig om något som han uppenbarligen inte har en aning om, nämligen Tännsjös undervisning.

En ny bok i medicinsk etik har utgivits, nämligen Helge Malmgrens *Medicinsk etik. En socialfilosofisk analys*, Almqvist&Wiksell 1990. Malmgren är docent i teoretisk filosofi vid Göteborgs universitet, men han är också läkare med erfarenhet framför allt från psykiatrin.

Apropå medicin. Det påstås att barnlöshet är ärftlig. Hur kan det vara möjligt?

Apropå notiserna i *Filosofisk tidskrift*. Det bör kanske påpekas—på förekomsten anledning—att dessa inte utan vidare kan antas vara författade av tidskriftens redaktör. Många läsare skickar in notiser till redaktionen, och många läsare som inte gör det borde göra det.

En statsvetare i Uppsala, Jörgen Hermansson, har utgivit en tjock bok om *Spelsteorins nytta. Om rationalitet i vetenskap och politik*, Acta Universitatis Upsaliensis, 1990.

Peter Singers bok *Praktisk etik* finns nu i svensk översättning av Jonas Josefsson. Thales förlag, 1990. Här behandlas sådant som jämlikhet, vårt sätt att behandla djur, abort och eutanasi. Dessutom innehåller boken en allmän introduktion till hur man kan diskutera etiska problem.

Josefssons översättning är noggrant utförd, vederbörligen fackgranskad, men utan språklig elegans. Översättaren har strävat efter att ordagrant överflytta originalets text till svenska. Sådant har sina risker. Vi minns väl alla våra barnböckers "Ja, läspade Peter". Josefssons bidrag till samma genre är följande avsnitt, där han översatt engelskans "kind" med svenskans "art":

"Vissa har haft svårt att acceptera att skillnaderna mellan oss och de andra djuren är en fråga om gradskillnader och inte artskillnader."

De flesta människor, som levat på jorden, är döda vid det här laget, men de flesta filosofer, som har levat, lever fortfarande. Kan man härav dra slutsatsen att filosofer inte är människor? Eller att filosofer är mer seglivade än andra?

En bok med titeln *Motströms. Kritiken av det moderna* har utgivits som festskrift till idéhistorikern Nils Runeby i Stockholm. Redaktörer är Staffan Källström och Erland Sellberg. Carlssons förlag, 1991. Boken innehåller bland annat en uppsats av Källström om den svenska 40-talsdebatten—bland annat i tidningen *Arbetaren*—om värdenihilism och människovärde.

Den berömda Cambridgefilosofen och utilitaristen Henry Sidgwick var medlem av betygsnämnden när en annan inflytelserik Cambridgefilosof, John MacTaggart, lade fram sin doktorsavhandling om Hegel. Sidgwick gav i sin bedömning av avhandlingen uttryck för en känsla som drabbat många andra medlemmar av betygsnämnder: "I can see that this is nonsense, but it is the right kind of nonsense?"

Sören Halldén, som till sin pensionering ganska nyligen var professor i teoretisk filosofi i Lund, har utgivit *Den vildvuxna vardagspsykologin* (Thales 1991). Halldén tar här fasta på att det vid sidan av det akademiska ämnet psykologi finns en mycket äldre, välutvecklad och utbredd kunskap om hur människor känner och handlar. Denna kunskap, denna vardagspsykologi, kommer till uttryck i ordspråk, sånger, myter, berättelser, dikter, praktiska handböcker, finurlig rådgivning och mycket annat. Halldéns bok handlar om hur denna vardagspsykologi är beskaffad och varför den är så effektiv.

En av denna tidskrifts mer sporadiska medarbetare, Michel de Montaigne, gör på ett ställe följande trevliga uttalande om filosofi: "Det är ett allvarligt fel att framställa filosofin som otillgänglig för barn och utmåla dess ansikte som surmulet, rynkat och hemskt. Vem har styrt ut den med detta falska, bleka och ruskiga anlete? Det finns inget gladare, muntrare—mera fullifan hade jag sänär sagt. Fest och glädje är det enda den predikar".

Nu är ju detta skrivet för över fyrahundra år sedan. Man får hoppas att vår tids filosofi någorlunda lever upp till Montaignes förväntningar. Bra filosofi gör nog fortfarande det, men tyvärr finns det ju också massor av dålig och urtråkig filosofi. (Paradoxalt nog är emellertid tråkig filosofi ofta populär!)

Att Montaigne hur som helst levde under helt andra förhållanden än de som är vanliga bland *Filosofisk tidskrifts* läsare framgår bland annat av följande passage: "Död av ålderdom är en sällsynt död, enastående och märkvärdig och därför mindre naturlig än de andra. Det är det sista, extrema dödssättet, och eftersom det är så avlägset kan vi inte hoppas på det. Det är visserligen den gräns som vi aldrig kommer att gå över och som naturens lag har förbjudit oss att passera, men det är ett mycket sällsynt privilegium när naturen låter oss leva så länge".